

Drucker zegt dan verder, dat industriëlen, die tot de Quakers behoorden, het eerst verbetering brachten in de arbeidsomstandigheden en de loonen, en dat zij het eerst de arbeiders tegen ongelukken beschermden. Want zij wilden den mensch in den arbeider „herstellen“, en hem een persoonlijk bestaan geven, los van zijn bestaan, dat niet veel meer was dan dat van een machine.

In de donkere 19de eeuw, donker op sociaal terrein, is inderdaad veel heerlijk werk verricht door Christenen. Werk, dat latere sociale hervormers vaak miskend of hebben willen doen vergeten. De kracht tot dien arbeid, die heel veel tegenstand ontmoette, gaf hun het geloof in Christus.

Het doet goed die waardeerende oordeelen in een werk als dat van Drucker te lezen. Al gaan wij met zijn motiveering niet accoord.

Zien wij den volgende keer wat deze auteur ons nog meer heeft te zeggen.

A.

B. ter B.

HET BOEK VAN DE WEEK

De nihilistische Revolutie.

Hermann Rauschnig: De nihilistische Revolutie, Schijn en werkelijkheid in het Derde Rijk. — 's-Gravenhage 1939. H. P. Leopolds, Uitgeversmaatschappij N. V.

I.

Verschillende Fransche bladen, zoo lezen we vandaag weer, zijn van oordeel dat men niet oprecht gelooven kan aan de verklaringen en verzekeringen, die Rijkskanselier Hitler gedaan heeft in de vergadering van den Rijksdag van Vrijdag jongstleden. In deze Rijksdagzitting werden, zooals men zich herinneren zal, bepaalde vage aanduidingen gegeven inzake het beëindigen van den oorlog en tegelijk de garanties herhaald, die Duitschland aan verschillende aangrenzende landen gegeven had. Het is volgens de Fransche bladen echter onmogelijk aan te nemen, dat de toekomst van dit land werkelijk gegarandeerd is door de verklaringen van Duitschland. De jongste gebeurtenissen in Europa zouden de schrijvers van deze artikelen er veeler toe brengen te gelooven, dat Duitschland het voornemen koestert, ook Frankrijk op zekeren dag te overweldigen. Want krachtens tactiek hebben alle landen, die door Duitschland werden overweldigd, aanvankelijk herhaalde malen de verzekering gekregen, dat zij zouden worden geëerbiedigd. Duitschland zou geen minuut aarzelen, indien het meende er belang bij te hebben, een ander land, dat stevige garanties verkregen had, aan te vallen.

Wat uit deze beschouwing duidelijk blijkt is dit, dat men Duitschland niet langer beoordeelen kan naar zijn officiële verklaringen en verdragen, maar eenvoudig naar de tactiek, die het land er op na houdt. Alles, het verleenen van garanties en het sluiten van niet-aanvalspacten is enkel een kwestie van tactiek geworden. Werkelijke waarde kan er niet aan worden toegekend. Een land, dat een garantie gekregen heeft, zou op grond daarvan de verdediging niet kunnen gaan verwaarlozen; integendeel, het zou er voor moeten zorgen, dat het leger op oorlogsvoet bleef en dat geregeld aan de versterking en beveiliging van het grondgebied gedacht werd, om te voorkomen, dat Duitschland op zekeren dag neiging zou krijgen het pact nietig te verklaren.

Deze beschouwing is niet nieuw.

Ze is ook vroeger wel uitgesproken. Heel duidelijk en kras zelfs in het boek van Hermann Rauschnig, waarover we een en ander willen meedeelen. Rauschnig heeft een jaar geleden reeds in het boek, dat nu in het Hollandsch vertaald onder den titel: De nihilistische Revolutie, van zijn hand verscheen, verzekerd, dat al de handelingen en verzekeringen van den kant van Duitschland dienden gezien te worden van uit het gezichtspunt van de tactiek en dat dit land zonder twijfel vroeg of laat tot een overeenkomst met Rusland zou komen.

Omdat de gebeurtenissen, die sindsdien plaatsvonden, Rauschnig tot dusver volkomen in het gelijk gesteld hebben en de meening steeds meer veld wint op grond van de recente geschiedenis van de Europeesche verwickelingen, dat werkelijk de tactiek het een en al is, is het des te meer van belang van de beschouwingen van Rauschnig ernstig zich rekenschap te geven.

Allereerst iets over den schrijver. Volgens de mededeelingen bij de Duitsche uitgave heeft Rauschnig te Berlijn en te München geschiedenis gestudeerd. In den Wereldoorlog 1914—1918 heeft hij meegevochten en heeft hij verschillende verwondingen gekregen. Hiervan hersteld, vestigde hij zich na afloop van den oorlog op de landgoederen die hij bezat in het gebied van den Vrijstaat Danzig. De moeilijkheden met Polen deden hem in 1931 besluiten tot nationaal-politieke over-

wegingen toe te treden tot de nationaal-socialistische beweging, die toen juist geweldig groeide en zich gereed maakte tot „de overname van de macht“. Rauschnig werd president van den Senaat, nadat de nationaal-socialistische beweging in Danzig de meerderheid behaald had. Toen de partij evenwel den eisch stelde, Danzig gelijk te doen schakelen, en de Joden van hun privileges te gaan berooven, kon Rauschnig zich daarmee niet vereenigen en trad hij af. Als gevolg daarvan moest hij zijn bezittingen te gelde maken en zelfs het grondgebied van den Vrijstaat Danzig verlaten. De terreur die tegen Joden en geestelijken uitgeoefend werd, liet ook den voormaligen bekleeder van de voornaamste regeringsfunctie in Danzig niet met rust.

Deze gegevens zijn van beteekenis bij de beoordeeling van het boek dat we hier voor ons hebben. We hebben hier dus een boek van iemand, die aanvankelijk in de rijen der nationaal-socialisten meë-marcheerde en zelfs een zeer beteekenisvolle plaats daarin innam, dat die tengevolge van allerlei moeilijkheden tegen diezelfde partij positie koos.

Bij het beoordeelen van zulke boeken moet groote voorzichtigheid betracht worden. Er zijn door renegaten, door personen, die uit de partij gestooten zijn, soms onthullingen gedaan, waaraan hij nadere beschouwing toch niet de minste waarde kon worden toegekend. Deze menschen hebben de gelegenheid aangegrepen, geleid door gevoelens van wrok en haat over het onrecht dat hun werd aangedaan, allerlei onzinnige beweringen wereldkundig te maken en in dikke boeken vast te leggen.

Moet men over het algemeen dus de beschouwingen van iemand, die om welke reden dan ook, uit de partij verbannen werd, met het noodige voorbehoud lezen, het boek van Rauschnig maakt daarop naar het ons voorkomt toch een gunstige uitzondering.

In de eerste plaats deelt de schrijver zelf mee, dat hij de publicatie van zijn bevindingen geruimen tijd heeft uitgesteld omdat er in Duitschland teekenen waren van een verandering van binnen uit. Rauschnig meende dat openbare kritiek op de Deutsche toestanden de inwendige genezing slechts zou kunnen bemoeilijken en vertragen. Het afwachten werd ook beïnvloed door de overweging, zoo zegt de schrijver verder, dat hij iedereen vorm van ressentiment wilde uitschakelen.

„Wie nog niet boven zijn persoonlijke lotgevallen uit is gekomen, kan niet verwachten, dat aan zijn oordeel waarde wordt gehecht.“

Zijn deze opmerkingen reeds in staat om het noodige vertrouwen te wekken, dit vertrouwen wordt bij het lezen van het boek niet beschaamd. De heele publicatie is wars van alle zucht om sensationele onthullingen te doen. Personen worden merkwaaardig weinig genoemd. Over het particuliere leven van de leidende figuren in het Derde Rijk worden geen schokkende mededeelingen gedaan. In het beschrijven van allerlei oncontroleerbare feiten heeft de schrijver zijn kracht niet gezocht. Men kan bij de lezing van het boek goed merken, dat Rauschnig aan twee academies geschiedenis gestudeerd heeft, in een tijd toen het nationaal-socialisme aan de universiteiten nog niet den bovenaan voerde. Rustig en geduldig worden de verschillende gegevens met elkander vergeleken; de breede verbanden, waarin de geschiedenis van het tegenwoordige Duitschland opgenomen is, worden niet uit het oog verloren. Hier wordt werkelijk een ernstige poging ondernomen om tot zakelijke kritiek op het huidige stelsel te komen. Hier wordt beginsel tegenover beginsel gesteld. Wie meenen zou in dit boek pikante sensatielektuur te ontvangen, komt bedrogen uit. Hierdoor wint het boek van Rauschnig echter zeer aan waarde en is het des te meer van belang de hier geboden beschouwingen te overwegen.

Een andere opmerking die hieraan toegevoegd kan worden, houdt verband met de plaats waar Rauschnig zijn nationaal-socialistische gedachten in de praktijk moest uitvoeren. De schrijver woonde jarenlang in de omgeving van Danzig, in een gebied, waar de wrijvingen en botsingen van alle kanten te duchten waren. Hij is van zeer nabij bekend geweest met de positie die de Duitschers in de vrijstad en in andere deelen van Tsjecho-Slowakije en Oostenrijk hebben ingenomen, toen er vanuit Berlijn krachtige pogingen werden ondernomen om deze gebiedsdeelen weer binnen de grenzen van het Groot-Duitsche Rijk terug te voeren.

Hebben andere schrijvers over Duitschlands positie veelal hun gedachtengang weergegeven in overeenstemming met de heerschende meening te Berlijn of vlak daartegen in, Rauschnig heeft zijn oordeel voor een groot deel kunnen bouwen op gegevens, die hem aan de hand gedaan werden door de ontwikkeling van de situatie in de grensgebieden van het Deutsche Rijk. Bovendien heeft Rauschnig niet slechts meegeleefd in de evoluties van het Hitler-regime, maar ook tamelijk nauw contact gehad met Poolse en zelfs met Russische kringen.

Hierdoor is het oordeel dat Rauschnig over verschillende kwesties geeft, naar vele kanten

overwogen en is rekening gehouden met allerlei, elkaar soms tegenwerkende factoren.

Tenslotte moet niet uit het oog verloren worden, dat we hier een vertaald boek hebben. Aan de Nederlandsche uitgave ligt volgens de mededeeling aan het slot een door den auteur gewijzigde en verkorte tekst ten grondslag.

De vertaler heeft met instemming van den auteur enkele herhalingen en uitweidingen weggelaten en tevens een onderdeel van het laatste hoofdstuk laten uitvallen.

Wij weten niet, welke „uitweidingen“ men hier op het oog heeft. Wij lazen echter eenigen tijd geleden een beschouwing over de Deutsche uitgave, die de gedachte zou kunnen wekken, dat hier en daar misschien de beschrijving over de verhouding van kerk en staat verkort zou kunnen zijn. Indien dit het geval was, zouden wij het betreuren. Juist deze gedeelten van het boek zijn, zooals we hopen aan te toonen, van zeer groot belang.

D.

H. M.

OPVOEDING EN ONDERWIS

Resultaten van een Enquête.

Zooals men weet zou de Commissie voor Onderwijsvernieuwing Chr. Onderwijs een onderzoek instellen bij het moderne bedrijfsleven naar de resultaten van het gewoon Lager Onderwijs. Bij de bedrijven toch komt men dagelijks in aanraking met de jongelui en daar kan men zich rekenschap geven van de vraag, of deze leerlingen van de Lagere School zoo toegerust zijn als voor dat bedrijfsleven nuttig en noodig is.

Het resultaat van deze enquête werd dezer dagen gegeven in een Rapport, dat bij de firma Oosterbaan en Le Cointre, Goes, verscheen. (Prijs f1.—).

Dat boekje moet door alle scholen aangeschaft worden en geen onderwijzer mag het ongelezen laten. Hier worden verschillende stemmen uit de praktijk gehoord en dan moet de school luisteren.

De commissie vat de hoofdzaken van de klachten uit de ingekomen brieven in drie punten samen:

1o. De jongelui zijn niet in staat om vooral op het gebied van rekenen en Nederlandsche taal eenvoudige verrichtingen te doen zonder fouten.

2o. Hun persoonlijkheidsvorming laat veel te wenschen over; verantwoordelijkheidsgevoel en karaktervastheid ontbreken al te zeer.

3o. Het gericht zijn naar de levenspraktijk, waarbij 't vooral aankomt op rustig, begrijpend zich instellen en met inzicht voor de concrete situatie de dingen te doen, ontbreekt schier te eene male.

Punt 1 brengt dus de bevestiging van wat in de laatste jaren over het onderwijs werd geklaagd. De school had zich te veel laten leiden door eischen, die door het latere onderwijs werden gesteld en zich te weinig gericht op de praktijk. Ik meen, dat de school in de laatste jaren al heel wat anders geworden is. De methodes die verschijnen, ik noem nu ook maar de vakken rekenen en taal, leveren het bewijs, dat de school die eindonderwijs geeft, krachtige pogingen doet, meer in praktische richting te gaan. Ook dit rapport geeft weer een gezonde prikkel in die lijn voort te werken.

De klacht van punt 3 sluit zich daarbij aan. Als ik die klacht lees, vraag ik mij af, wat men toch van kinderen van 13, 14 jaar verwacht.

Ik ben erg dankbaar, dat de rapporteur (Prof. Waterink) er op wijst, dat voor den eisch, die daar gesteld wordt, een groote mate van intelligentie noodig is. En nu heeft de school ook de taak de intelligentie te activeeren, waar die aanwezig is, maar zij is niet in staat die te wekken, waar ze ontbreekt. Telkens blijkt weer, hoe langzaam vele menschen de noodige routine krijgen in velerlei werk. Al doende leert men. En daarom mag men den eisch niet stellen aan de Lagere School, dat ze de kinderen in dit opzicht reeds klaar moet maken.

Nog meer overdreven komt het mij voor, wat in punt 2 wordt geklaagd. Ik vraag weer, wat men toch verwacht van kinderen, die pas van school komen. „De persoonlijkheidsvorming laat te wenschen over, verantwoordelijkheidsgevoel en karaktervastheid ontbreken al te zeer“. Ik moet er even aan herinneren, dat het hier gaat over onderwijsvernieuwing en nu is het wel zeer de vraag, of de school aansprakelijk kan worden gesteld voor het tekort, dat hier bij de jeugd wordt geconstateerd. Het is daarom goed, dat Prof. Waterink herinnert aan de rede, die hij over „karaktervorming“ in 1937 op de vergadering van „De Unie“ hield. Hij haalt er een groot stuk uit aan. En dan wijst hij er b.v. op, dat de school het niet gemakkelijk zal hebben, wanneer zij aan de karakteropvoeding mee zal werken. „Allerlei elementen werken in ongunstige richting. Valsche lijdelijkheid, en tegenzin tegen een gezonde en noodzakelijke opzettelijkheid, een sleurhouding van geslacht op geslacht en bovenal de ontzaglijke uitgebreide gemakzucht bij vele ouders, zijn evenzovele gevaren voor de recht christelijke opvoeding, speciaal voor de christelijke karakteropvoeding“.

Zon-
En zij
Ik gel
op dit
ik, dat
mag g
van d
met d
deren
Men
servat
noemd
logens
gelede
wel o
goede
onder
den ra
Gr.

ST

Geach
Door
tevens
het doe
Ik be
huisder
50 jare
In A
een reis
ik teve
Ik de
Over he
de huiz
dige en
men vr
Alles
bezocht
Niet
In een
dat die
elders
broeder
mij, da
de gem
was, da
Het h
te wad
wachte
zeggen,
kan ni
Ik vond
dikatie
In een
een bet
Maar h
ouderij
maar t
behoort
aan Kle
Hem w
zijn en
Ziet, he
broeder
Hij geve
Het zal
komt. I
Dat is
u slech
Godshul
Ik be
twee we
morgen
wandell
twee da
te gaan
om hal
waar is
midden
en een
Christen
is heerl
zegen w
hij den
vriende
weer te
In het
de bezoe
ik volde
thuiske
ik bezoe
blijdschu
hoopte
mij spoe
Wat
Louisvil
ik als e
Ik gel
meensch
lidmaat
Heiligen
Met E

Nasc
en onde
waarin
geef ik
geslaakt
uit goed
satie va
gebouw
is zeker.